

Notícies · News

- X Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics197
Àngel VERGÉS I GIFRA
- Festa popular i educació199
Carla PEÑARROYA I FERRER
Paula FIGUEROLA I PRATS

X TROBADA DEL GRUP D'ESTUDIS ETNOPOÈTICS «ETNOPOÈTICA: ARXIUS I MATERIALS INÈDITS». Banyoles, 7 i 8 de novembre de 2014

X Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics

Àngel VERGÉS I GIFRA

Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

Els dies 7 i 8 de novembre del 2014 va tenir lloc a Banyoles la X Trobada del Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE) organitzada per la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat d'Alacant, la Universitat de les Illes Balears, i la Societat Catalana de Llengua i Literatura. El tema d'aquesta trobada fou «Etnopoètica: arxius i materials inèdits» i tenia com a objectiu donar a conèixer i recalcar la importància dels fons etnopoètics inèdits existents als nostres arxius i biblioteques.

La trobada va tenir lloc a la sala polivalent de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany situat dins del monestir de Sant Esteve de Banyoles. Les jornades es van inaugurar el divendres 7 amb la presència de la regidora de l'Ajuntament de Banyoles, Joana Vilà, i Núria Batllem, directora de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany. Les primeres comunicacions presentades estaven centrades en la figura i obra d'un banyolí il·lustre, Pere Alsius. Aquestes dues intervencions van atraure l'interès d'alguns banyolins, que s'acostaren a l'arxiu amb curiositat. Àngel Vergés i David Masgrau van presentar l'inventari de l'arxiu familiar de Pere Alsius i Torrent i Joan Armangué va aprofitar l'ocasió per retratar i donar una visió plàcida de la Banyoles vuitcentista amb la seva intervenció centrada en l'estudi de les «Notes folklòriques» de l'il·lustre folklorista banyolí. Abans del descans matinal Alexandre Bataller presentà la comunicació «L'arxiu dels Tallers de Música Popular: materials inèdits fruit de la recerca escolar en folklore musical» i Dolors Llopart i Roser Ros van centrar el seu treball en la relació d'amistat i de creativitat del professor Josep M. Pujol amb el Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars de Barcelona. Continuada la jornada matinal amb altres comunicacions. Salvador Rebés reivindicà la figura dels professors i etnopoetes oblidats amb la figura de Francesc Nabot i Josefina Roma repassà l'arxiu estudiantil de Josep M. Batista i Roca. Tancà el matí de divendres Emili Samper, que esbossà algunes rondalles inèdites del fons personal del reusenc Cels Gomis. Per acabar la primera jornada matinal i per degustar un aperitiu cultural, el grup visità el claustre de Sant Esteve de Banyoles. Allà, l'arquitecte Jeroni Moner, membre del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, va explicar algunes anècdotes de la història del cenobi banyolí i mostrà l'arqueta gòtica de Sant Martirià, una de les joies del patrimoni artístic de la capital del Pla de l'Estany.

La tarda del divendres 7 de novembre va començar amb una comunicació de Caterina Valriu, que esbossà anècdotes i vicissituds dels deu anys de trajectòria del Grup d'Estudis Etnopoètics. Magdalena Gelabert presentà materials de la Biblioteca Monogràfica de la Institució Pública Antoni M. Alcover, de Manacor. Seguidament Carme Oriol aportà algunes notes sobre la recuperació del *Rondallari de Pineda*, de Sara Llorens. Josep Temporal donà a conèixer el manuscrit Sabater Carbonell i Tomàs Vibot tancà el torn de comunicacions del divendres amb una comunicació centrada en el fons d'Antoni Pons Pastor de l'Arxiu Històric de la UIB.

Abans de la presentació del materials bibliogràfics, es va fer una visita guiada a l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany a càrrec de la seva directora. Tots els participants a la trobada van poder admirar l'antiga biblioteca de Casa Missió i la llibreta de camp de Pere Alsius amb el dibuix que representa el palau de les aloges de les Tunes, el dibuix que és present al cartell d'aquesta X trobada.

A continuació s'encetà el torn de presentació de les novetats bibliogràfiques, una mostra de la gran vitalitat productiva dels membres del grup. Alexandre Battaller va presentar el llibre *Un amor, uns carrers* i les actes de la IX Trobada del GEE: *Literatura oral i educació: simbiosi i complicitats*, que va tenir lloc a Vic l'any 2013. Dolors Llopart i Roser Ros van presentar *Dona i folklore* i *El Rebost*. Carme Oriol presentà l'edició de l'obra folklòrica completa de Josep M. Pujol (*Això era i no era*) i el llibre de Josep Temporal: *Rondalla meravellosa i filosofia*. Emili Samper detallà l'edició de *Zoologia popular catalana*, de Cels Gomis, el tercer número de la revista editada per la URV: *Estudis de Literatura Oral Popular / Studies in Oral Folk Literature*, i un llibre de llegendes tarragonines: *Llegendes de Tarragona*. Joan Soler i Amigó féu una presentació del llibre *Les bruixes es pentinen* i Caterina Valriu esbossà *Personatges de llegenda a la tradició popular mallorquina*.

A les vuit del vespre el grup anà a la sala d'actes del Centre Excursionista de Banyoles, una sala situada ben a prop del monestir. En aquesta sala el concertista i guitarrista professional Jordi Codina va oferir un deliciós concert en què va interpretar algunes peces de caire popular.

El dissabte va començar amb una interessant comunicació de Joan Borja centrada en els arxius i materials del cançoner popular valencià. Tot seguit, José Enrique Gargallo va detallar una comunicació versada sobre la paremiologia romànica i la literatura popular. Vicent Vidal se centrà en l'obra etnopoètica de Just Sansalvador i Laura Villalba tancà el torn de comunicacions amb una intervenció centrada en el procés de transcripció, edició i fixació dels materials rondallístics d'Adelaida Ferré i Gomis. Després d'un breu descans es féu l'assemblea anual del GEE i, tot seguit, els participants de la trobada es van acostar a l'estany de Banyoles per embarcar-se amb la barca *Tirona*. Un dia esplèndid va acompanyar un deliciós passeig amb barca per l'estany. Àngel Vergés va aprofitar l'ocasió per explicar històries i anècdotes relacionades amb aquest fenomen natural. I aquest fou el colofó d'una magnífica trobada a la capital del Pla de l'Estany.

VI CURS DE CULTURA POPULAR / II JORNADES LITERATURA, TERRITORI I EDUCACIÓ
«FESTA POPULAR I EDUCACIÓ». Ontinyent i Bocairent, 23, 24 i 25 d'abril de 2015

Festa popular i educació

Carla PEÑARROYA I FERRER

Paula FIGUEROLA I PRATS

Universitat de València

Els dies 23, 24 i 25 d'abril de 2015 es van celebrar el VI Curs de Cultura Popular i les II Jornades Literatura, Territori i Educació (<http://festaont.blogs.uv.es>) a Ontinyent i Bocairent, municipis de la Vall d'Albaida, organitzats pel Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE) i la Xarxa d'Innovació Educativa Geografies Literàries (Geolit), sota la coordinació del professor de la Universitat de València Alexandre Bataller (GEE-Geolit). Els ajuntaments d'Ontinyent i Bocairent, el Vicerectorat de Participació i Projectió Territorial i la Facultat de Magisteri de la UV han estat només algunes de les moltes entitats que han donat suport a la celebració dels actes. Van ser tres dies intensos en què professors i estudiants de diferents indrets del territori lingüístic s'uniren per a ser agents actius d'una infinitat de ponències i comunicacions sobre els elements literaris i identitaris que les festes populars contenen i sobre com traslladar la cultura festiva dins les aules, com treballar un aspecte de la nostra tradició que, sovint, ha quedat en un segon pla dins el currículum educatiu.

El dijous 23 d'abril estudiants catalans, mallorquins i valencians van arribar a Ontinyent per gaudir de tres dies en què la festa, l'ensenyament, l'aprenentatge i la convivència esdevenien els punts clau de les jornades a les quals assistien. Van poder estar presents en ponències que parlaven de la literatura i de la música que hi ha al voltant de la festa de la Patum i dels castellers (Llorenç Sodevila, UVIC-Geolit) i de la seua clara relació amb el ball dels valencians. Van descobrir o redescobrir que la literatura trenca totes les fronteres i que a partir d'aquesta podem arribar a diferents àmbits. Les festes són presents a la vida quotidiana de les persones, però quines festes realment s'estudien o es treballen a les escoles, si és que se'n treballen? La resposta la va aportar una ponència de David Parra (UV-Geolit) sobre les celebracions escolars a les aules i es va veure com sempre se celebren les mateixes festes i amb la mateixa intenció. Els futurs docents van poder extraure algunes referències per dur-les a terme a les seues aules: transmetre altres festes que han estat oblidades per la tradició escolar i tenir en compte la interculturalitat; és a dir, s'han d'integrar festivitats d'altres llocs perquè tots els alumnes es vegem representats. D'altra banda, es van poder conèixer els elements literaris que s'estudien en les festes populars valencianes gràcies a Tatiana Jordà (UV), i va quedar patent que les festes s'estudien com un reflex de la societat i que cal entendre el teatre com a gènere, però també com a espectacle. Tot forma part de l'aprenentatge i de tots els vessants del teatre agafem elements clau per a l'ensenyament de la llengua i de la tradició. Antonio Martín (UV) ens explicava la festa vista des de fora, concretament per l'hispanista Ticknor als seus *Diarios de viaje por España* (1818), on va fer un recorregut per cada esdeveniment festiu. En aquestes sessions no només van participar professors, sinó que també es va comptar amb la visita de la Societat de Festers d'Ontinyent, que va explicar la visió de la festa

des de dins. Alguns festers van acompanyar els participants de les jornades al Museu Fester d'Ontinyent, on s'observaren diferents mostres de vestimenta festera mentre es contava la història de la festa des dels orígens. Per acabar d'arrodonir el dia, es va celebrar un sopar a la comparsa Moros Marins i tots junts van gaudir de l'actuació musical de la Trocamba Matanusca. L'experiència viscuda mostra que la festa i l'ensenyament poden establir un diàleg permanent.

El divendres 24 d'abril es va realitzar, per a començar la jornada amb forces, una visita al Museu de la II República. La història condiciona i explica perquè tenim unes festes i no unes altres, forma part de la cultura, i res millor que iniciar el dia així, lligant la història amb les jornades. Durant tot el matí es van presentar ponències que tractaven diferents festes del nostre territori lingüístic i en la majoria es va donar la visió didàctica necessària per a veure com es poden introduir a les escoles i als instituts les diferents diades. Tomàs Vibot (UIB-GEE) va parlar de l'Estendard mallorquí i Joan Borja (UA-GEE) de la festa i la poètica popular fent referència al Misteri d'Elx i al Cant de la Sibila. D'aquestes ponències cal remarcar la visió de la festa com a catarsi col·lectiva, com una excepció eufòrica per a desfer la rutina quotidiana. Glòria Bordons (UB-Geolit), per la seua banda, va tractar la implicació de l'alumnat en projectes de literatura i territori. Va explicar com als graus d'infantil i primària i als màsters de la UB on té docència es treballa la literatura relacionada amb llocs geogràfics i com els projectes ajuden a augmentar la motivació col·lectiva. Margarida Prats (UB-Geolit) va seguir el mateix procediment, i va resumir activitats i exercicis per a treballar les festes de Nadal a l'educació infantil a partir de la il·luminació nadalenca de Barcelona. Però no solament es va comptar amb experiències d'alumnes de parla catalana, sinó que Anna Francés (UA-GEE) va aportar el seu treball sobre com crear consciència valenciana a través de les festes al Baix Segura, un assumpte cabdal per a motivar l'alumnat en l'aprenentatge d'una llengua que veuen llunyana i no senten com a pròpia. En aquest dia també van tenir el plaer d'escoltar Carme Oriol (URV-GEE) i la importància dels castells i castellers més enllà de la festa, van poder descobrir de la seua mà la riquesa literària i popular. Una altra manifestació festiva que es va presentar va ser la baixada de l'Àliga de Tarragona per Emili Samper (URV-GEE), tot un èxit festiu. Anna Gispert (APELLC-INS Martí i Franquès de Tarragona) va parlar sobre la interpretació de Santa Tecla a Tarragona, explicava com aquest fet literari i festiu ha passat de la paraula a la interpretació. De la mà de Salvador Palomar (Carrutxa, Reus) es va donar a conèixer la festivitat de Sant Antoni des del punt de vista literari tot mostrant-ne els seus elements teatrals. Finalment, els joves investigadors, alumnes de la Universitat de Barcelona i de la Universitat de València, van mostrar petites investigacions i projectes sobre les festes de diferents territoris. Hi destaquem propostes a partir de festes cíviques, com ara el Nou d'Octubre. Una vegada finalitzada la taula d'exposicions de joves investigadors, de la mà de Manolo Díaz es va realitzar la visita a la Sala d'Exposicions dels Gegants i Cabets de la Vila d'Ontinyent, on es va contar als assistents una aproximació dels antecedents dels Gegants i Cabets. A continuació, Díaz va explicar el significat de cadascun segons el nom assignat. Des del mateix Palau de la Vila s'observà una part de la ciutat, així com també algun dels seus ponts. Una vegada finalitzada aquesta activitat, s'inicià una ruta literària a partir del llibre *El justícia*, de Joan Torró. Amb la companyia de l'autor i el cronista de la Vila, Alfred Bernabeu, van recórrer els carrers, fent estada en els llocs més emblemàtics de l'obra. Per a fina-

litzar el dia, a la comparsa Moros Marins es va realitzar un nou sopar col·lectiu, on els assistents van estar acompanyats d'una xaranga que interpretà un repertori de música de festes de moros i cristians.

El dissabte 25 d'abril els assistents es van traslladar cap a Bocairent, en l'extrem de la Vall d'Albaida que mira a la serra de Mariola. En aquesta darrera jornada vam tenir l'oportunitat de seguir les intervencions de Caterina Valriu (UIB-GEE), Jaume Guiscafrè (UIB-GEE) i Àngel Narro (UV) al voltant de la festa de Carnestoltes, però cadascuna d'aquestes amb un sentit cultural diferent. Així, es va contextualitzar el carnaval de Guadalupe (Àngel Narro) i la simbombada mallorquina (Jaume Guiscafrè) i, en un sentit més didàctic, vam poder escoltar com treballar aquesta festa a l'aula a partir dels diferents personatges que envolten la festivitat de les Carnestoltes a Mallorca (Caterina Valriu, UIB-GEE). Jordi Chumillas (UVIC-Geolit) i Ricard Giramé (UVIC-Geolit) van presentar, com a editors, el nou llibre de referència en el camp de les «geografies literàries» *Per vells carrers de poble. Territori, marca, educació i patrimoni* (UVic, 2014). El professor Adolf Murillo (UPV), amb un grup d'alumnes de secundària de l'IES Arabista Ribera de Carcaixent, va mostrar, amb una creació sonora col·laborativa emprant telèfons mòbils a partir del poema «Assumiràs la veu d'un poble», de Vicent Andrés Estellés, com la música popular actual, que beu de l'electrònica, ha de tenir el seu espai escolar. Comptat i debatut, el VI Curs de Cultura Popular / II Jornades Literatura, Territori i Educació va esdevenir uns dies de convivència i diàleg amb els estudiants futurs docents, i professorat del nostre territori lingüístic. S'hi va donar a conèixer els mecanismes definitoris de festes populars diverses, i les seues possibilitats dins de contextos educatius. Hi ha moltes festes que són presents en contextos educatius, però no sempre se'ls dóna la importància que segurament mereixen. En aquest curs es va demostrar que la festa popular té una riquesa literària immensa. Per tant, en cada intervenció hi descobríem que viure la festa popular també a l'aula és símptoma de fer viva la nostra cultura popular d'arrel tradicional en l'àmbit educatiu.